

Moldvay Győző

REGGELI FÉLELEM

Mindig keresek valakit,
és mindig, mindig másikat,
vagy csak az elvesztett régít,
kivel a reggel rámvirradt.

Kitől elfutni nem tudok,
ki rámbogozta úgy magát,
csomó hátán egy új csomó,
amit kardél se vághat át.

Mindig keresek valakit,
de félek, hogyha meglelem:
könnyű tollam leválik mind,
földre szegez a kegyelem.

Erett diója jóllakat,
eltelnek csönddel tagjaim,
s kikötni többé nem tudok
az éjféli hold partjain.

Sz. Lukács Imre

EBÉD

A belügyminiszter 1894. április 26-án az egész Alföldre elrendelte az ostromállapotot. Betiltott minden május 1-i felvonulást és gyűlést. Az előző év is inséges volt, de ez még megtöztözte. Silányan fizetett a föld, a munkások nem tudták megkezesni a télire való élelmet sem, a nincstelenség, az éhezés nagy méreteket öltött. Hódmezővásárhelynek és környékének szegényei az éhhalállal küzdöttek. A belügyminiszter nagy jószágában háromezer forintot ajánlott fel a könyöradalból, ami alamizsnának is kevés volt. A különböző lapok gyűjtést rendeztek. Szegváron az éhínség elkerülésére népkonyhát állítottak fel; Károlyi Sándorné grófnő és a kormány adományaiból. Ezt a munkások megalázkodásnak tartották. Szőke János 400 aláírással ellátott levelben kérte a közös étkezés eltörlését.

„Könyörgünk a méltóságos úrhoz, hogy ne tessék számunkra azt a közös étkezést elrendelni, hanem a tisztet mindenkinek kiadatni. Így a szegény pirja nem borítaná annyira orcáinkat, úgyis nagyon fáj, hogy — amit nem reméltünk — bő termésű Magyarországban ilyen szomorú napokat érünk —, de ezt mind az uradalom tisztjeinek és a mérnököknek köszönhetjük. Ez a munkások sokasága, ezek a miliomok tartják fenn a világot az uralkodóknak és a tisztviselőknek! Ezek őrzik az uralkodóknak birtokait. És mit kapnak belőle? Szegénységet, nyomorúságot és éhséget. Mintha nem is egy isten teremtetett volna bennünket!... Rongyosak vagyunk uralom! Gyerekeink mezítől szaladgálnak. Mi, apák, szomorú arccal, könnyes szemekkel nézzük, hogy a jobb módúké föl vannak öltöztetve, a miénk meg Lázár.”

1930-as évek, Borbás József, a makói Lenin Tsz elnöke, emlékeiből:

— Mi, gyerekek, inségkonyhára jártunk. Elöl voltunk, a kanál betűzve kabátunk gomblyukába, hátul a tarisznyán, vagy kezünkben a piros kotla. Hármával dűródunk, mint vályúhoz a malacok. Az asszonyokra úgy néztünk, mint az istenekre, hiszen

ők ott fizetést kaptak. Egyszerű lélek volt valamennyi, a mi fajtánkból, ma is felvillan előttem a Patkós néni arca. De ők fizetést kaptak.

— Sorba ültettek a fapados asztalokhoz, a kecskelábas asztalokhoz. Hetenként háromszor mérték puliszkát, meg híg, hideg lötytyöt, nem nagyon szerettem, mégis pillanatok alatt befaltam. A babgulyás, ennél finomabb, igazán nem lehetett semmi sem. Hozzá szelet kenyér. Abból csak csipegettünk, kellett otthonra is. Öröm volt, amikor egy-egy darab kenyeret hazavittem. Irgalmas isten, micsoda napok voltak!

— Akinek szülei malacocskát vágtak, az már nem jött. Szégyellte volna. Lenézett bennünket, az iskolai padban odább húzódott. Mintha leprások közé keveredett volna. Elgondolom mostanában sokszor, ha fiatalokra nézek, tudják-e egyáltalán, mi az a kukoricakenyér. A malé, a görhe? A száraz kenyérhéját lelocsoltuk vízzel, s ebből falatost ettünk. Összefut a számban a nyál, most is, mert akkor az finom eledel volt.

1952:

— Akkoriban vízgépészeti vállalatnál dolgoztam, lemezlakatosként. Három műszakban. Egész nap járt kezünkben a nagykalapács, ütöttük, püföltük a vasat. Kemény munka volt. Hajnalban indultam el, s hatkor kezdődött a délelőtti műszak. Sohase vittem ennivalót. Otthon se ettem. Szüleim nagycsaláddal éltek, szegényen. Minden délelőtt a húgom sorbaállt kenyérért. Jegyre adták. Amikor megkapta a porciót, hazaszaladt vele anyámhoz, vágta le két vékony szeletet, s vékonyan bolti zsírt kentek rá. Összeborították, újságpapírba csomagolták. S hozta utánam az üzembe.

— Délben mindig „dudált a gyár”. Leültünk a zsíros, olajos satupadokra, kibontottuk a táskákba, szatyrokba rakott elemőzsírt. Előtte benzines ronggyal megtörölhettük „elfeketült” kezünket, szétnyitottuk a bicskát, s megettük az ebédet. Hónapokig nekem mindig csak a két szelet rozskenyér jutott.

Napjainkban. A mórakalmi Vörös Október Tsz miniterületen gazdálkodik, mindössze 110 tagja van. Nem tartanak üzemi konyhát. Ki, hol ebédel. Kit hol ér el a dél. A központból legtöbben hazajárnak elfogyasztani a levest, a húst, kinek mi adódik. Néhányan a kisvendéglőben étkeznek rendszeresen. A növénytermesztők „tarisznyából”. Szalonna, kolbász, kenyér, ez a leggyakoribb, a legállandóbb eledel.

A balástyai Móra Ferenc Termelőszövetkezetben, a központi majorban is szertartása van az ebédnek. Tavasz óta a szerelők az udvaron falatoznak. Megnyitják a vízcsapot, lemosják kezükről a koszt, piszkot és előveszik az otthonról hozott csomagokat. Bartucz István aznap ebédre szalonnát, kolbászt, zöldbabfőzeléket hozott. Ezt mondta:

— Tudom, hogy mennyit eszek, ezért hát reggel fél hatkor annyit is csomagolok. Vacsorára marad a főtt étel. A téstát nem szeretem. Hetente kétszer kell elviselnem. A többi nap húsos nap. Az éhezést nem ismerem, nem tudom, mi az.

Dalos Pál ebédre kolbászt, szalonnát, kenyeret hozott. Télen kakaót és teát is pakol. O idősebb. Nem szívesen emlékszik az ötvenes évekre, amikor sorbaálltak a kenyérért, bizony más volt akkor az ebédek hangulata.

Jóírt Sándor — képnünkön falatozik — ebédre húskonzervet fogyasztott. Ebben a gazdaközösségben nem rég adták át az üzemi konyhát.

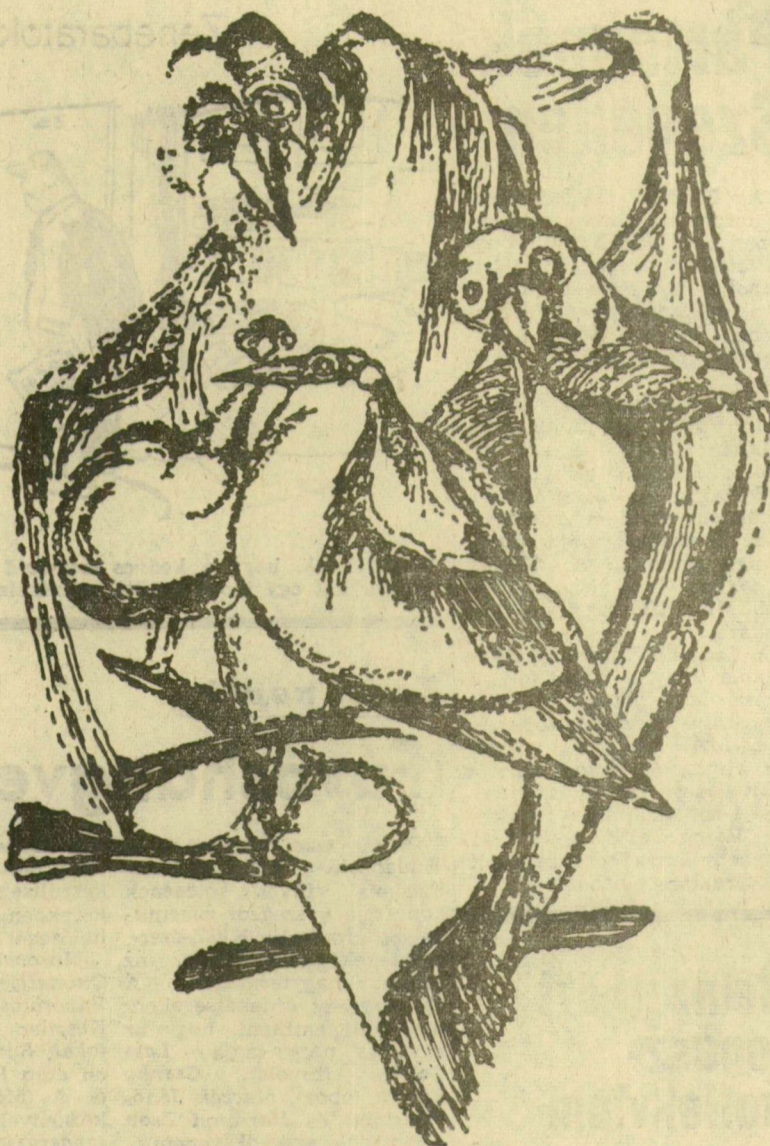
Tiszaszzigeten a Búzakalász Térszben a kertészeti telepen, az üvegházakban találkoztunk az ebédelőkkel. Kenyér, szalonna, kolbász, hozzá hagyma, ez tette ki a déli menüt. Az asszonyok bizonygatták, este főznek, s abból marad reggelre is. Leginkább húst, mert az jó laktató, s ha sütik, vagy kirántják, másnap is fogyasztható.

Tápén a Tiszatáj Termelőszövetkezetben modern ebédlő áll a dolgozók rendelkezésére. Minden délben fényesen megterítettek, mint a szállodákban. A mellékhelyiségben hideg-meleg vizes vízcsapok, törülközők. A konyhában tisztaság, kényelem. Pazár berendezés, s pazar a kiszolgálás is. Az asztalokon tányér, kés, kanál, villa, jó érzés itt elfogyasztani az ebédet. Amellett izletes és olcsó, a menü változatos, második fogásnak majdhogy mindennapra húst találunk.

A kübekházi Sarló-Kalapács Tsz tagjai eljutottak már a messzi Abbázia. Csodálatos táj az Adria mellett. Ragyogó, tiszta szállodában, fényűző étteremben terítették meg ott ebédhez. A felszolgálás kitűnő, elegáns, volt, bő választék, kifogástalan minden. Félszegen ültek a parasztemberek az asztaloknál, jónéhányan bizony bátortalanul kezelték a villát, kést. Nem nyúlt senki cigarettáért. Megilletődve, csendben várták a felszolgálást.

Előkelő pincérek hozták a levest, kanalak csörrentek. A második fogás sült volt, mutatós körítéssel. A villát jobb kézben tartották. Előkerültek a jó szolgálatú bicskák is. A pincérektől senki sem rendelt, senki sem érdeklődött. Fel-felsikoltott egy kés, egy villa. Elnéztem őket, s elégedett voltam, igazán boldog.

Famitunk élni.

Palásthy Szöréna

Illusztráció

Jenő István

SZÍNHÁZI EMLÉKEK

Már előbb közölt színházi estek, emlékek sorozatában olyan országos hírvé vált pesti színészek emlékeztek vissza szegedi éveikre, akik innen indultak és váltak érdemszerűen elismert, ki-váló művészekké. Az alábbiakban még két művész Szegeddel kapcsolatos visszaemlékezéseit adjuk közre.

Alfonzó

A Vidám Színpad társalgójában beszélgettem ezzel a nagyon komoly művésszel, Alfonzóval (polgári nevén Markos József), aki a színpadon valóban ezt gyakorolja, hogy „a humorban nem ismer tréfát”, és mint a legtöbb komikus és humorista: az életben nagyon komoly. Ez a kitűnő parodista, akinek minden szaván, mozdulatán derül a közönség, most nagyon meghatódottan beszélt:

— 1945 januárjában, négyévi bűjkálás és szenvedés után kerültem Szegedre. Pezsgő életű várost találtam. Tudod mit jelentett akkor emberek között embernek lenni?... Elmentem a fürdőbe, ahol a kádban igazi meleg volt, itt éreztem először melegséget, mely végigkísért egész szegedi tartózkodásom alatt. Akrobatikus táncosnak szerződtem a színházhoz, első fellépésem A mosoly országában volt. A tenorszeret Pataky Kálmán énekelte! De játszottam prózai szerepeket is. Soha nem fogom elfelejteni Szegedet, nemcsak azért, mert itt juthattam ismeret színpadra, hanem azért is, mert itt láthattam és hallhattam Beregi Oszkár feledhetetlen Hamletjét, és én is játszhattam vele ebben az előadásban. Rosenkrantzot alakítottam. Ekkor vált bennem súlyossá Beregi hangján keresztül Shakespeare minden szava. Szeged jelentette számomra négy év után a kultúrát, a szegediek nyugalma, szeretete és bölcsessége adta vissza az emberségbe vetett hitemet, a szegedi dóm tornyának szilárdsága adott biztonságot és a szegedi emberek színházszeretete és hozzáértése volt az első lépcsőfok ahhoz az úthoz, amely igazi művészi munkához vezetett... Meséljek még a Tisza-parti halvacsoráról, a tiszai halászokkal való filozofikus beszélgetésekről, az újszegedi sétákról, melyek mind felejtetni tudtak olyan dol-

gokat, melyekre nem szívesen emlékezik vissza az ember? Úgy éreztem magam ott, mint aki egy hosszú, reménytelen betegség után felgyógyul...

Lakatos Gabriella

Az Operaház kiváló szőlőtáncosnőjével csak telefonon tudtam beszélni, s akkor is úgy, hogy villája kertjében levő fürdőmedencéjéből hívták a készülékhez.

— Ne haragudjék, hogy ennyi ideig váraoztattam — mentegedőzik —, de ebben a hőségben a ráérő időm legnagyobb részét a vízben töltöm. Szegedi emlékeimről rosszat is, meg jót is mondhatok. No, de hát ezeket a rossz emlékeket nem közvetlenül Szeged, vagy a város közönsége idézte elő, hanem inkább a körülmények. 1945-ben, nem sokkal a város felszabadulása után kerültem a szegedi színházhoz, amikor az országban először ott játszottak színészek. Eleinte alkalmi műsorokon léptünk fel, s így sok alkalom nem adódott a szereplésemre, mert hiszen akkor még balett nem szerepelt a színház műsorán. Fűtetlen lakásban laktunk, és a színházban is fagyoskodtunk, de mégis lelkesen végeztük dolgunkat. Jelentősebb fellépésem — folytatja — a Carmenben volt, de ott is csak a második felvonás korcsmajeletében adtam elő egy táncot, az asztal tetején, míg a harmadik felvonás nagy táncjelenetében a szőlőt Bartos Irén és Zsedényi Kálmán táncolták... No, de beszéljünk a kellemesebb szegedi emlékekről. Nagyon szívesen emlékezem vissza a Párizs lángjai szabadtéri előadásaira, amikor végtelenül megszerettem azt a várost, és mindig a legkellemesebb emlékekkel gondolok a nagyon lelkes szegedi közönségre, a Tiszára, a Szőke Tiszára, és azokra a csodálatosan szép előadásokra, amelyek reám, mint szakmabelire, felejthetetlen élmények maradnak.